

Leszek A. Wierzbicki (Lublin)

**AWIZY Z OBOZU KRÓLEWSKIEGO POD REGOWEM
(27 WRZEŚNIA – 1 PAŹDZIERNIKA 1672 R.)**

Dnia 5 lipca 1672 r. król Michał Korybut Wiśniowiecki ogłosił trzecie i ostatnie wici na pospolite ruszenie, wyznaczwszy obóz pod Hrubieszowem w ziemi chełmskiej. Miały się tam zgromadzić wyprawy pospolitego ruszenia z całej Korony. Szlachta nie spieszyła się jednak na wyznaczone miejsce, a ponadto swój wyjazd opóźnił sam władca. Dopiero 21 sierpnia zjawił się on w Janowcu nad Wisłą, gdzie przeszło miesiąc oczekiwał na pojawienie się pospolitaków. Ci z kolei ruszyli w drogę dopiero po otrzymaniu wiadomości o upadku Kamieńca Podolskiego. W tym czasie Michał Korybut postanowił zmienić lokalizację obozu generalnego, który został wyznaczony pod Gołębiem w województwie lubelskim. Zapiski sędziego ziemskiego lubelskiego Jerzego Szornela podają, że 20 września *Król JM. z Janowca rusza się i stawa przeciwko Gołębiowi, niedaleko tego miejsca, gdzie most. Stawa już w namiotach, do którego różne województwa zciągają się*¹. Wprawdzie Szornel nie wymienił miejscowości, obok której zatoczono obóz królewski, ale wiadomo, że był to Regów.

W ostatnich dniach września 1672 r. w Regowie znajdował się obóz dla wojsk gromadzących się przy królu Michale. Położony na lewym brzegu Wisły Regów, usytuowany był na wprost Gołębia, leżącego na prawym brzegu tej rzeki. Tutaj też zbudowano most, po którym przeprowały się wojska zgromadzone przy królu oraz zbliżające się do obozu generalnego wyprawy pospolitego ruszenia z niektórych województw koronnych. Wreszcie 2 października mostem prowadzącym spod Regowa pod Gołąb przeszedł *Król JM. [...] piechotą przed wieczorem*².

Prezentowane tu awizy spod Regowa podają wiele cennych informacji o wydarzeniach, jakie na przełomie września i października 1672 r. miały miejsce w tamtejszym obozie, bądź docierały do otoczenia króla Michała. Krótko można stwierdzić, że pod Regowem podejmowano przede wszystkim decyzje dotyczące ciągnącej się od kilkunastu tygodni wojny polsko-tureckiej. Z jednej strony dominują kwestie

¹ J. Szornel, *Zapiski z lat 1669-1673*, oprac. L. A. Wierzbicki, Lublin-Radzyń Podlaski 2008, s. 10.

² Ibidem; A. Przyboś, *Konfederacja gołąbska*, Tarnopol 1936, s. 77-78

związane z przybywającym do obozu pospolitym ruszeniem, z drugiej zaś pojawiają się informacje o relacjach między otoczeniem władcy, a hetmanem wielkim koronnym Janem Sobieskim i podległym mu wojskiem, które obozowało wówczas pod Krasnymstawem.

Relacje pisane z obozu spod Regowa 27 i 28 września oraz 1 października 1672 r., są niejako uzupełnieniem edycji Ambrożego Grabowskiego z 1845 r. W wydanych wówczas „Ojczystych spominkach” znalazły się m.in. awizy z Janowca, spisywane od 8 do 12 września oraz relacje z obozu pod Gołębiem z 2, 10 i 15 października 1672 r.³ Należy też dodać, że Grabowski wydał te materiały w oparciu o ten sam rękopis, który jest podstawą wydania większości awiz z obozu królewskiego pod Regowem. Jest to bowiem kopiariusz różnych materiałów historycznych z lat 1671-1673, znajdujący się obecnie w Archiwum Państwowym w Krakowie. Rękopis ten zawiera przede wszystkim tzw. awizy, które były spisywane przez sekretarza królewskiego Hieronima Pinocciego (1612-1676). Należy wspomnieć, że awizy pisane „Z obozu z pod Regowa 27 septembris 1672”⁴ oraz „Z obozu z pod Regowa 28 septembris 1672”⁵ zachowały się jeszcze w jednym z rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie⁶.

Oprócz wspomnianych awiz z 27 i 28 września, zamieszczono także relację z 1 października 1672 r. Wprawdzie doniesienia „Z obozu prima octobris 1672”⁷ nie podają miejscowości, gdzie zostały one spisane, lecz z tekstu dowiadujemy się, że pochodzą one z obozu pod Regowem. Tekst ten został zaczerpnięty z rękopisu Biblioteki Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Jest to współczesny kopiariusz różnych materiałów historycznych z lat 1671-1672, zawierający wiele awiz z tego okresu⁸.

Prezentowane tu teksty źródłowe zostały wydane według instrukcji wydawniczej z 1953 r.⁹ Zastosowano też przyjęte w większości wydawnictw źródłowych dla tego okresu skróty: **jm.** – jego miłość (jegomość); **JKM.** – Jego Królewska Miłość (Mość); **Król JM.** – Król Jego Miłość (Jegomość); **Królowa JM.** – Królowa Jej Miłość (Jejmość)

³ *Ojczyste spominki w pismach do dziejów dawnej Polski*, zebrał A. Grabowski, t. II, Kraków 1845, s. 171-175 (awizy z Janowca), s. 182, 186-187 (awizy z obozu pod Gołębiem).

⁴ Archiwum Państwowe w Krakowie [dalej: AP Kraków], Archiwum Rodziny Pinoccich [dalej: ARP], sygn. 372, s. 274.

⁵ AP Kraków, ARP, sygn. 372, s. 279

⁶ Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, rkps 1958, k. 57, *Z obozu pod Regowem 27 septembris 1672*; BUW, rkps 1958, k. 57, *Z obozu z pod Regowa 28 septembris 1672*.

⁷ Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, rkps 368, k. 237.

⁸ Zdaniem K. Przybośa rękopis ten należał do rodziny Gnińskich. Vide: *Diariusz sejmu zwyczajnego 1672 roku*, oprac. K. Przyboś, Kraków 2007, s. VII-IX.

⁹ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.

Z OBOZU Z POD REGOWA 27 SEPTEMBRIS 1672

Piszą z tamtego obozu¹⁰, że pan Strzałkowski¹¹ z panem Andrzejem Chełmskim¹² pojedynkował [się], od którego zacięty w gębę i rękę pan Chełmski. Pan Krogulecki¹³ porucznik pana podczaszego sieradzkiego¹⁴, postrzelił także na pojedynku pana Żaboklickiego¹⁵, za co siedzi pod wartą.

Na podjazd chodził pan Wronowski¹⁶ i bił się pod Bruchalem¹⁷ z Ordą¹⁸. Stracił tam dwóch towarzystwa, ale i Ordy nabili nasi, języka jednak nie przywiedli. Drugi podjazd z panem Tarnowskim¹⁹ był i przyprowadził trzech Tatarów. Poddał się Turkom Buczac, Trembowla, Tarnopol, Podhajcze i zamek złoczewski, ale i o Lwowie desperamus²⁰.

Jm. pan wojewoda sieradzki²¹ dzisiaj[j] witał Króla JM.²² cum hac assertione, że ludzie jego in crastinum mieli wchodzić do obozu. Król JM. deklarował, że do-
tąd nie da ordynansu do ruszenia się Królowej JM.²³ z Warszawy, poko się Lwów trzymać będzie. Już jednak do Torunia, [a] nie gdzie indziej przeniesie się Królowa JM., in quantum z Warszawy umykać przyjdzie.

Jm. panu wojewodzie bełskiemu²⁴ ofiarował Król JM. komendę nad pospolitym ruszeniem, który się z tej funkcyjej wymówił, tak jako i jm. pan wojewoda ruski²⁵. Życzą bowiem, aby ta prerogatywa zostawała przy jm. panu marszałku wielkim koronnym²⁶, między którymi, a JKM., księżę jm. pan wojewoda bełski recit optimae confidentiae fundamenta.

ITEM, Z OBOZU Z POD REGOWA 28 SEPTEMBRIS 1672

Księżę jm. pan wojewoda bełski stanąwszy tu wczora, perswadował JKM., aby propter eradicationem wszelkich skrupułów, posłać nomine Reipublicae [do] jm. pana marszałka, upominając, że od wszelakich mów i huczków abstinebunt województwa²⁷.

¹⁰ Mowa o obozie wojsk koronnych znajdującym się wówczas pod Krasnymstawem.

¹¹ Remigian Strzałkowski, łowczy chełmski i rotmistrz.

¹² Andrzej Chełmski, porucznik.

¹³ Zapewne Mikołaj Krogulecki.

¹⁴ Andrzej Modrzewski, podczaszy sieradzki i pułkownik.

¹⁵ Nikodem Żaboklicki, porucznik.

¹⁶ Aleksander Wronowski, porucznik.

¹⁷ Pomyłka, był to Bruchnał (opodal Jaworowa).

¹⁸ Mowa o Ordzie Tatarów krymskich.

¹⁹ Zapewne Stefan Tarnowski.

²⁰ Lwów okupił się za 80 tys. talarów.

²¹ Feliks (Szczęsny) Potocki, wojewoda sieradzki.

²² Michał Korybut Wiśniowiecki, król Polski i wielki księżę Litwy.

²³ Eleonora Maria Habsburżanka, żona Michała Korybuta i królowa Polski.

²⁴ Dymitr Wiśniowiecki, wojewoda bełski i hetman polny koronny.

²⁵ Stanisław Jabłonowski, wojewoda ruski.

²⁶ Jan Sobieski, marszałek wielki koronny i hetman wielki koronny.

²⁷ Mowa o wyprawach pospolitego ruszenia z województw koronnych.

Gdy die 28 septembris do rady przyszło, różne były i sentencyje ich mościów panów senatorów. Jedni byli tego zdania, aby malkontenci²⁸ zrzekli się swojej funkcyje; drudzy mitius agendum hoc tempore cum civibus. Tandem post multa conclusum: pisać konfederacją przy panu i jego elekcyjej, a wprzód przy wierze świętej stawać; wszystkie darować sobie niesnaski i postronnych panów kolligacyjej wyprzysiądz się.

Do której konfederacyjej koncypowania naznaczony jest jm. pan poznański²⁹, a do jm. pana marszałka wielkiego koronnego w legacyjej ordynowany jm. ksiądz referendarz koronny³⁰, jeżeli się z tego nie wymówi.

Z OBOZU PRIMA OCTOBRIS 1672

Już na dzień dzisiejszy o[d]trąbiono było przeprawę Króla JM., ale znowu ob insolitam tempestatem przyszło na tej stronie [Wisły] zostać. Lwów mamy pro perdito; przez cztery dni słyhać było w Magierowie pode Lwowem wielkie dział boatus, ale teraz cale ucichło i stąd korektura, że albo traktują albo cale conclusa deditio et subsecuta.

Jm. pan marszałek wielki koronny z wojskiem pieniężnym już dzisiaj[j] nocował pod Piaskami, życząc się przyłączyć do Króla JM., nie tylko viribus ale i consiliis. Gdyby można do jednego obozu wszystkie województwa congregare, mogliby jaki potężny w 6 000 ludzi podjazd wyprawić pode Lwów, bo tam nie masz tak wielkiej potęgi, ale dla rozlania Wisły wszystka Wielgopolska z Królem JM. na tej stronie [stoi]. Małopolska na tamtej stronie Wisły, że z sobą communicationem mieć nie możemy.

Przy książęciu jm. panu wojewodzie bełskim jest pan Kuropatnicki³¹ plenipotent jm. pana marszałka wielkiego koronnego dla asekuracyjej otrzymania, ale oporem ten trakt idzie. Przestrzegają niektórzy, aby wojsko cale z hetmanem do desperaty nie było przywiedzione. Książę jm. pan wojewoda bełski, trzej pieczętarze przytomni³², tuentur partes jm. pana marszałka wielkiego koronnego. Hanenko³³ ozwał się z pod Chełma Królowi JM. oznajmując, że spieszy do usługi pańskiej.

Dnia trzydziestego septembris minęła szkuta z Benedyktankami lwowskiemi, gdzie ksienią Danielowiczówna³⁴, ciotka hetmańska, ze 40 panien ma przy sobie,

²⁸ Tak nazywano opozycjonistów, którzy dążyli do detronizacji króla Michała.

²⁹ Krzysztof Grzymułtowski, kasztelan poznański.

³⁰ Jan Małachowski, referendarz (duchowny) koronny.

³¹ Andrzej Kuropatnicki, konfident J. Sobieskiego.

³² Podkanclerzy koronny Andrzej Olszowski, kanclerz litewski Krzysztof Pac i podkanclerzy litewski Michał Radziwiłł.

³³ Michał Chanenکو (Hanenko), hetman zaporoski.

³⁴ Dorota Daniłowiczówna, ksieni Benedyktynek lwowskich.

z córką księżęcia jm. pana wojewody bełskiego³⁵. Byli tacy co na ten statek strzelali chcąc go zatamować, o co Król JM. kazał winnych karać, ale pokazało się, że to z polskiego ruszenia ludzie byli.

Jm. pan wojewoda wileński³⁶ przysłał tu w dzień świętego Michała³⁷ list do Króla JM. dając znać, że spieszy do boku pańskiego w 6 000 ludzi; tuszył stanąć za tydzień, gdyż już zbliżył [się] do Brześcia³⁸.

³⁵ Salomea Wiśniowiecka, córka wojewody bełskiego i hetmana polnego koronnego Dymitra.

³⁶ Michał Pac, wojewoda wileński i hetman wielki litewski.

³⁷ 29 września.

³⁸ Brześć nad Bugiem.

